

ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ У ГЛОБАЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ РОЗВИТКУ

На кожному етапі суспільного розвитку завдання удосконалення організації господарської діяльності в країні істотно змінюються, відображаючи особливості її соціально-економічного розвитку. На сучасному етапі реалізації глобальної парадигми сталого розвитку суспільства, нових підходів до теорії та методології розвитку регіонів вимагає формування локальних і регіональних систем, визначення рівня впливу глобальних чинників на соціально-економічний розвиток країни та її регіонів. Слід зазначити, що спільною рисою сучасних трансформаційних процесів в економіці країн, перш за все, є зростання відносної самостійності та посилення ролі регіонів у складі національної та глобальної економічних систем.

Для аналізу сучасного етапу соціально-економічного розвитку України, який би відображав його нинішню специфіку, доцільно виходити з позицій суб'єктів національного і регіонального рівня, а також з позицій господарюючих суб'єктів за найбільш значущими статистичними показниками.

Для здійснення ефективного управління соціально-економічним розвитком регіонів необхідна різноманітна інформація про можливості територіального зосередження різних видів діяльності і форм їх територіальної організації. Зведеної повної інформації щодо оцінювання територіальних ресурсів немає, тому часто управлінські рішення є нераціональними. Для оцінювання перспектив розвитку і територіальної організації об'єктів підприємництва, а також мережі населених пунктів, соціальної, енергетичної, транспортної інфраструктури необхідно мати сукупність показників, які максимально повно характеризують особливості території.

Оцінка регіонального ресурсу для соціально-економічного розвитку також повинна стосуватися населених пунктів, їх населення, адміністративного та соціально-економічного статусу, а також території за межами населених пунктів, характеристики її рельєфу, функціональних можливостей, інфраструктурного облаштування тощо.

Що стосується показників оцінювання конкурентних переваг регіону, то серед них слід особливо виділити такі:

1. Оцінювання ресурсу регіону або населеного пункту слід починати

з характеристики його гео економічного положення. Адже місце розташування регіону по відношенню до адміністративно-політичним, економічним і культурним центрам має визначальний вплив на перспективи соціально-економічного розвитку прилеглих територій. Зовсім інша ситуація за привабливістю інвестицій у периферійних регіонах, де не тільки виробнича, а й соціальна інфраструктура менш розвинена, перелік послуг обмежений, можливості вибору видів трудової діяльності майже відсутні, а зв'язок з промисловими центрами має періодичний характер. Також геоположення слід оцінювати як щодо суміжних поселень, так і щодо великих центрів країни, а також з урахуванням глобального міждержавного значення. Особливо це важливо для визначення ступеню участі регіону в світових ринках товарів і послуг.

Для оцінювання гео економічного положення можна застосувати бальну систему, привласнюючи бали регіону в залежності від його розташування щодо центру транспортного та інфраструктурного забезпечення тощо. Центральним регіонам присвоюється високе рангове місце (найвищий бал). Місця для інших регіонів присвоюються в залежності від їх місця розташування по відношенню до центрального регіону. В Україні центральним регіоном є Київ, а субрегіональними центрами першого порядку виступають міста - обласні центри та великі міста. Субрегіональними центрами другого порядку є райцентри і міста обласного і районного підпорядкування. Проведене ранжування території країни за показниками геоположення є важливим інструментом прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів.

2. У структурі оцінки потенційних можливостей території важливе місце займає потенціал її адміністративного статусу. Добре відомо, що з адміністративним статусом пов'язаний перелік функцій поселення. Чим більше функцій у міста, тим більше розвинена його інфраструктура, тим вище доступ населення до різних соціальних і ринкових послуг, тим більший вибір видів діяльності, можливостей освітнього і культурного розвитку і т.п.

Розподіл статусних адміністративних повноважень в Україні належить (в порядку убування):

- столиці;
- регіональним центрам обласного рангу;
- містах обласного і районного підпорядкування;
- райцентрах і центрах сільрад.

Додатковими показниками можуть бути історичні, соціально-культурні, рекреаційні або промислові функції поселень.

3. Важливим показником для оцінювання конкурентних переваг регіону має бути транспортно-інфраструктурне положення і наявність логістичних центрів. Місцезнаходження регіону поблизу транспортної магістралі значно підвищує потенціал регіону, а отже позитивно впливає на його соціально-економічний розвиток і має значні можливості для інвестиційної привабливості. Оцінку розміщення поселень по відношенню до транспортної мережі також слід здійснювати за допомогою методу ранжування. Високий ранг мають ті міста та регіони, де щільність і структура транспортних магістралей буде високою. При цьому слід враховувати не тільки регіональне значення транспортних магістралей, а й національне і глобальне поєднання видів магістралей - сухопутних, морських, повітряних, електронних тощо. По мірі зменшення видів транспорту, що проходять по території регіону, значущості магістралей, зменшується транспортний потенціал регіону, а значить і його рангове місце. Додатковим показником для ранжирування регіонів може бути транспортна доступність населення.

4. Важливим показником оцінювання конкурентних переваг регіону є рівень зосередження тут виробничого потенціалу, який є базою розвитку реального сектора економіки. Перш за все, це стосується основних засобів промисловості, сільського господарства і будівництва. Оцінювання його здійснюється не тільки за обсягами в грошовому вираженні, але й за рівнем зношеності, інноваційності тощо.

5. Показниками оцінювання переваг соціально-економічного розвитку регіонів можуть бути також інвестиції в основний капітал, випуск продукції в розрахунку на одного зайнятого та ін. Ці дані досить доступні і можуть бути розраховані за всіма типами регіонів. Ранжування регіонів за цими показниками має важливе значення для оцінки конкурентного потенціалу регіонів і прийняття обґрунтованих рішень.

6. Особливе місце у визначенні конкурентних переваг соціально-економічного розвитку регіону займає оцінка його природно-ресурсного потенціалу. Це пов'язано з тим, що місцеві ресурси, перш за все, є базою виробництва товарів, а значить збагачення місцевих бюджетів. Оцінювання цього потенціалу слід здійснювати покомпонентно, акцентуючи увагу на тих складових, використання яких дає найбільшу додану вартість. Оцінювання повинно включати як економічний, так і технологічний аспекти. Ранжування регіонів за цими показниками дає аргументовані підстави для прийняття обґрунтованих рішень.

7. На особливу увагу заслуговує соціальний потенціал регіонів, адже він стосується головної продуктивної сили - населення. Оцінювання цього потенціалу включає сукупність показників, які, в залежності від

необхідності, можуть бути більш-менш деталізовані. Перш за все, необхідно оцінити демографічний потенціал регіону, що необхідно для визначення трудового і споживчого потенціалу, тобто оцінки майбутньої робочої сили і розвитку споживчого ринку регіону.

Основні показники розміщення виробництва в регіонах України можна згрупувати наступним чином:

1. У нинішніх умовах склалася ситуація, коли в населеному пункті може бути лише одне підприємство, що характерно для малонаселених пунктів. Такий характер розміщення виробництва хоча і створює певну економічну базу розвитку поселення, проте в ринкових нестабільних умовах, коли можливе банкрутство підприємства, слід очікувати важких економічних і соціальних наслідків для жителів населеного пункту. Тому механізми управління соціально-економічним розвитком повинні передбачати можливість диверсифікації структури виробництва за видами діяльності в населених пунктах.

2. Під час оцінювання розміщення виробництва в населених пунктах важливо проаналізувати місце реєстрації підприємств, оскільки є випадки реєстрації підприємств за місцезнаходженням основного офісу. Така ситуація негативно впливає на формування місцевих бюджетів, так стримує розвиток галузей соціальної сфери регіонів.

3. Окремою проблемою сучасного соціально-економічного розвитку регіонів є забезпечення потреб населення регіонів соціальними послугами. Обмежений їх перелік або відсутність створює умови для міграції населення або незадоволеного попиту. Соціальні послуги включають широке коло видів діяльності, спрямованих, насамперед, на створення належних соціальних умов проживання населення. Провідними серед соціальних послуг є житлово-комунальні. Аналіз забезпеченості населення житлом в регіонах свідчить про наявність значної контрастності. Оскільки ринок житла в Україні не розвинений, а заробітна плата не дозволяє зняти квартиру в будь-якому поселенні, де є робоче місце, то це стримує мобільність населення. Низька мобільність працюючих в умовах відсутності роботи за місцем проживання призводить до зростання бідності населення. Маятникова міграція в цьому випадку не вирішує проблему, оскільки транспортні можливості обмежені.

4. Важливим також є аналіз доступності для населення освітніх, медичних та інших соціальних послуг в населених пунктах. Наявність аналітичних даних, визначення тенденцій розвитку соціальної сфери в регіонах і населених пунктах є досить аргументованою підставою для прийняття управлінських рішень про необхідність поліпшення соціально-економічного розвитку регіонів.

Участь України та її регіонів у функціонуванні світової господарської системи в останній період спрямована на вирішення економічних і соціальних питань нинішнього і майбутнього періодів. З позиції економічного регіоналізму пріоритетного значення набувають питання обґрунтування виробничої спеціалізації регіонів, яка забезпечувала б їм конкурентні переваги у світогосподарській системі насамперед за рахунок наукомісткої продукції, товарів промислового і аграрного секторів економіки, сфери послуг в науковій, виробничій, транспортній, рекреаційній та інших видах діяльності, які мають унікальні переваги в світовій економічній системі.

Міжнародний територіальний поділ праці зумовлює інтеграційні процеси і зростаючу взаємозалежність як держав світу, та і окремих регіонів. У сучасних умовах жодна країна світу не може повноцінно розвиватися, якщо вона не входить в систему світогосподарських чи регіональних зв'язків. Саме міждержавні і міжрегіональні економічні зв'язки сприяють розв'язанню важливих економічних, соціальних та інших проблем країн та їх регіонів.

Література

1. Державне управління регіональним розвитку України: Монографія / За заг. ред. В.Є. Воротіна, Я.Ф. Жаліла. - К.: НІСД, 2010. – 288 с.
2. Нова державна регіональна політика в Україні. Зб. наук. праць. За ред. В.С. Куйбіді. - К.: Крамар, 2009. – 232 с.
3. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України: - К.: Логос, 1999. – 568 с.
4. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія и практика / Данилишин Б.М., Фащевській М.І., Чернюк Л.Г. - Черкаси: ЧДТУ, 2006. – 315 с.

УДК 330.341

Середа В.И., к.э.н., доцент
Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОНОМИКИ ЗНАНИЙ В КОНТЕКСТЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

В 21 ст. в условиях перехода к постиндустриальной модели экономического развития решающим фактором становятся не традиционные, а новейшие ресурсы, связанные с квалификацией рабочей силы – технологии. Превалирование такого ресурса позволяет сформировать на его основе новый сектор экономики – экономика знаний. Данный термин был введен в научный оборот Fritz Machlup еще в 1962 г. и популяризован